

פסחים פו

משה שווערד

1. רש"י מסכת פסחים דף פה עמוד ב

גגין ועליות לא נתקדשו - בין גגי ירושלים בקדושת ירושלים לקדשים קלים, בין גגי לשכות העזרה בקדושת עזרה לקדושת קדשי קדשים.

2. ספר מנחת חינוך - מצוה שסב - אות ד

על כן נלע"ד, דזה ידוע דהקידוש תלוי בבית דין ובאורים ותומים, כמבואר בשבועות י"ד ע"א, ואם רצו יכולים לקדש אפילו גגין ועליות כמו שמוסיפין על העיר והעזרה, ודוד המלך עליו השלום קידש רצפת עזרה עד התהום כמו שהבאנו [באות ג], ובהר הבית מחילות לא נתקדשו, ואם היו רוצים היו מקדשים, ורב דאמר דגגין ועליות לא נתקדשו, היינו שהבית דין לא קידשו, דכך היה הקבלה בידו שהבית דין לא הלכו על הגגין ועליות לקדש, רק על עליות של היכל קדשו הבית דין, כיון דהכל בכתב מיד ה' וגו'.

3. תוספות יומא דף לא/א

וכולן בקודש בגג בית הפרוה - תימה לי והא גגין ועליות לא נתקדשו וי"ל גג בית הפרוה היה שוה לקרקע עזרה ...

4. ערוך לנר על מכות דף יב/א

שם בא"ד, ואויר ירושלים כירושלים: עיין במהר"ם שפירש דבריהם דנוף לא חשוב כגג אלא כאויר, אכן לפי זה העיקר חסר מן הספר, ולכן לכאורה יותר היה נראה כפירוש המהרש"א, שכוננתם לחלק דדוקא גג העזרה לא נתקדש, אבל אויר ירושלים נתקדש, אלא שכבר תמה המשנה למלך (פ' י"א מה' שגגות) על המהרש"א, שהרי מייתי בפסחים שם לענין ירושלים בפירוש ומייתי מהללא פקע איגרא, אלמא דסבירא ליה דגם גגי ירושלים לא נתקדשו והניח בצ"ע, וראיתי בריטב"א בשמעתין שכתב תירוץ בשם התוספ' דדוקא לענין קדשים גגי ירושלים ועזרה לא נתקדשו, אבל לענין המעשר הקל שפיר נתקדשו ע"ש, ומדכתב כן בשם התוספ' משמע שזה כוונת התוספ' כאן ואתי שפיר:

5. המאור הקטן מסכת פסחים דף כו עמוד ב

ולפי שהיו כל ישראל בזמן שבהמ"ק קיים אוכלים לפני מן החומה והיה המקום צר להם כמו שאמרו בזיתא פיסחא והלילא פקעי באיגרא ופירשוה דאכלי אארעא ואמרי התם נראה לנו מזה כי מפני דוחק המקום היו צריכין לזוז ממקומן אחר אכילתן מיד ועולים לראש גגותיהם לומר את ההלל לפיכך חשו להם חכמים שלא ישכחו מלומר את ההלל לכך אסרו להפטיר אפיקומן שלא לפכח טעם הפסח והנהיגו הדבר אף לאחר חורבן הבית במצה זכר למקדש (כמאן) אין מפטירין אחר מצה אפיקומן

6. שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן רלד

ופר"מ הד"ג מייתי ג"כ דמתני' בזה"ז מדאמר הכל מעלין לירושלים אפי' מנוה היפה לנוה הרעה ובזמן שבהמ"ק קיים ליכא נוה רעה בירושלים יש לדחות דמשום הא לא ארי' דכתיב ויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים משום דשיבת כרכים קשה ופירש"י מדוחק הבתים והאויר ובמתני' אמרי' לא אמר אדם מעולם צר לי המקום שאלין בירושלים ולא אמר ולא נדחק אדם מעולם בלינת ירושלים משמע דודאי הי' צר ודוחק שהרי אפילו בבהמ"ק עצמו עמדו צפופים רק ההשתחוי' היה בנס שמשתחווים רווחים ובהי' אגדה שלי אמרתי שלא רצה הקדוש ברוך הוא לעשות נס גם בעמידה רווחים שלא יקופח שכר אגרא דוחקא דבי כלה אמנם מעובדא דפסח מעוכי' משמע דהי' צפופים ממש מכ"ש בלינה שבירושלים דלא היה מצוה כל כך כראיית פנים בעזרה ובודאי הי' נדחקים אלא שהנס הי' שלא אמר אדם מעולם שמרוב אהבת ה' ושמחה אשר

שמחם ה' בהיותם שמה לא אמר מעולם צר לי המקום ע"ד כד הוי רחימתן עזיזא וכו' ועכ"פ בני העיר היה נדחקים מאוד ע"י עולי רגלים וכלי ביתם ומטותיהם היה מופקדים להם כדאי ר"פ בני העיר אין משכירין בתים בירושלים אף לא מטות וע"ש בתוס' ושפיר שייך אפי' מנוה היפה לנוה הרעה.

7. שערים מצויינים בהלכה

דף פו. דאכלי בארעא ואמרי הלל באיגרא. לפי הנראה, משום דוחק המקום למטה עלו לאיגרא לומר שם הלל ברווח מקום, וכן ליתן מקום לאחרים לצורך האכילה, דאל"כ למה לא אמרו הלל במקום שאכלו. וכן מפורש בבעל המאור, שהיה המקום צר להם, ומפני דוחק המקום עלו לגגותיהן לומר הלל. ויש לדקדק הא תנן במס' אבות (פ"ה) ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאלין בירושלים, וא"כ כש"כ לאכילה, דלצורך שינה צריכים מקום מורוח ביותר. וראיתי בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' רלד) דבאמת היה המקום צר, ואנשי ירושלים היו נדחקים ע"י עולי רגלים, וגם ביתם ומיטתם היו מופקרין להם כדאיתא במס' מגילה (ריש פ"ד) אין משכירין בתים בירושלים אף לא מיטות, אלא הנס היה שלא "אמר" אדם צר לי המקום, שמתוך אהבת ה' והשמחה לא אמרו צר לי כו' ע"ש.

8. ספר דבר שמואל

לא דאכלי בארעא ואמרי באיגרא. שמעתי מסני כרבי ר' יוסף סלנט שליט"א שמכאן המקור מה שכתב בדלת נלול הסדר נאמירה שפך חממן, כיון דנשעת אכילה היו סוגרים בדלת שלא יולאו מן הכשר חולב דעני חצורה זריזין כן ולאחר זרבת הנוזן שכבר גמדו לאכול את הפסח וכי' נר לכס המקום כיון שנגנן ועליות לא נחקדשו היו פוחמין את הדלת לומר הלל באיגרא.

9. ספר פרדס יוסף על ספר בראשית פרק כז פסוק כה

[סב] ויבא לו יין וישת (כ"ז, כ"ה) ... וגם יש לתרץ לפי מה שכתוב בפרקי דר' אליעזר [פרק ל"ב] ורש"י [לעיל פסוק ט] שהיה פסח ושני גדיים אחד לפסח ואחד למטעמים, ועיין בעל הטורים [להלן כ"ז, כ"ז] ריח בגימטריא ליל פסח, משום הכי הביא יין רמז לד' כוסות. ואתי שפיר דכתיב ויגש לו לאכול ואחר כך ויבא לו יין וישת, ואחר השתיה לא טעם כלום, דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן [פסחים קי"ט ע"ב], ואחר קרבן פסח אסור לאכול, ורק ב' כוסות אחרונות מותר. >ועיין דברי סופרים להגאון מלובלין ז"ל (דף י"ט). דלמה נתן יין, ובספר פני דוד: ולקמן (כ"ז, ל"ה) כתיב כי בא אחריך במרמה פרש"י בחכמה, ועמדו המפרשים על זה, ושמעתי בשם הרב הקדוש ר' וואלף מסטריקוב ז"ל לפי הנ"ל דהיה בפסח, ונוטריקן של במרמה הוא רפ"ז כנוטריקן של אפיקומן, ויעקב עשה זאת בחכמה שהאכילהו אפיקומן שלא יהיה רשאי לאכול עוד כשיביא לו עשו לאכול, וזאת היה חכמה, ובאמת לא מצינו שאכל יצחק ממה שהביא לו אחר כך עשו לאכול.

10. ספר דבר שמואל

אין מפטירין. ופירש"י שכן חוצה כל הקרנות כדקיי"ל למשחה, ראה מש"כ בזה לעיל (דף ע"י ע"א) בדיכ שיכא הפסח נאכל על השוצע, ולכן (דף ק"כ ע"א) בחוד"כ מפטירין.

11. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן לח

יש לחקור בלשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחול דתוכן חול אם זה דוקא לענין אכילת קדשים דאין אוכלין שם אבל לענין טומאה ושחיטת קדשים הם קדש וכמו בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש דתוכן קדש ואמרינן דזה רק לאכילת ק"ק אבל לטומאה ושחיטת קדשים הם חול א"כ זה דאזלינן בלשכה בתר פתחה הוא רק לאכילה אבל לשאר דברים לא א"כ ה"ה להפך בבנויות בקדש ופתוחות לחול והנה ביומא (כ"ה.) אמרינן בלשכת הגזית דפייס במזרחו וזקן יושב לו במערבו ודייקינן התם דלשכת הגזית היתה חציה בקודש וחציה בחול וב' פתחים היו לו אחד פתוח לקדש ואחד לחול דאם פתח אחד היה לקדש א"כ איך זקן יושב במערבו הא תנן לשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש תוכן קודש ואין ישיבה בעזרה ואי פתח אחד היה לו לחול א"כ איך פייס במזרחו הא לשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחול תוכן חול ובעינן בית אלקים נהלך ברגש וש"מ ב' פתחים היו לו כו' ע"ש והנה יש לעיין אם היה לו פתח אחד לקדש אמאי לא היה יכול זקן לישב שם הא אמרינן בזבחים (נ"ו.) דלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש תוכן קדש רק לענין אכילה וצ"ל כיון דלמקצת דברים דינן כעזרה אסור לישב שם וזה דאמרינן שם דאי אפשר שהיה לה פתח אחד ופתוח לחול דא"כ איך פייס במזרחו הא לשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחול תוכן חול ובעינן בית ה' נהלך ברגש הנה אי נימא באותן לשכות זה דתוכן חול משום שפתוחות לחול הוא רק לענין אכילה אבל לשאר דברים כגון לטומאה ולשחיטת קדשים כיון שהיא בקדש דינה כקדש א"כ אמאי אין מקימיין בית ה' נהלך ברגש הרי ודאי מקרי בית ה':

12. ספר מי השילוח - ח"ב - פרשת יתרו

<p>אֲבִיטוּ פֶּעַל וְאֵת לִזְרֵטוֹ, כִּאֲךָ כְּעִדְיָן אֵין כּוֹנֵס מְבֹרֶדֶת עוֹד, מִ"מ לֹא יֵדָה מִכֶּסֶּ נְדָה, כִּשְׁבִי"ט יִכְרַר שְׁכַל עִסְקָה שְׁלֹא לְשִׁמָּה לֹא הִיָּה בְּלִתי שְׁעַל יָדִי זֶה יִבְאוּ לְעִסּוֹק לְשִׁמָּה, וְכִדְאִיתָא בְּגַמ' (שְׁפָחִים כ"ו) לְעוֹלָם יִעֲסוֹק חֲרָם בְּזֹרֵה וּבְמִצְוֹת אֲעִיף שְׁלֹא לְשִׁמָּה שְׁמִתוֹךְ שְׁלֹא לְשִׁמָּה בֹּא לְשִׁמָּה וְזִהוּ וַיִּתְהַלְלוּ, כִּיִּינוּ שְׂבִיחַ וַיִּתְפָּאֲרוּ כָּל זֶרַע יִבְרָאֵל, כִּי אֲךָ שְׁעוֹד אֵינִס מְבֹרְרִים בְּשִׁלְמוֹת מִ"מ נִכְלוּ בְּכָל זֶרַע יִבְרָאֵל, וְכִמוּ כִּנְתִּבְחָר בְּחֶלֶק רֵאשׁוֹן (פ' וְאֶתְהַקֵּן) עַל פְּסוֹק וְנִדְקָה תְּכִיב לָנוּ כִּדְאִיתָא בְּגַמ' (רֵאשׁ הַשְּׁנִי ד.) בְּבִיבְרָאֵל הַעֲתֵן לְדָקָה בְּכִבִּיל שִׁחִים בְּנוּ הוּא לְדִיק גְּמוּר וּבְעִבְרִים הוּא רֶשַׁע, יֵעַן כִּשְׁבִי"ט מַעֲיָד עַל מַעֲמֻקֵּי לֵב יִבְרָאֵל שְׁפִתוֹת לְקוֹדֶשׁ וְתוֹכֵן קוֹדֶשׁ, וְזִהוּ כְּמוֹתֵינִי אֲדָקָה תְּכִיב לָנוּ וְזִבְחָה הִכָּה לָנוּ שִׁיבְרָאֵל הִס זְכִיר בְּבוֹרֶשׁ וּבְעוֹמֵק לֵב, וְזִה בְּאִיתָא בְּגַמ' (רֵאשׁ הַשְּׁנִי ו.) כִּיפִין אוֹתוֹ עַד לְרִיךְ לְהוֹיֵת לְרֵטוֹ, אֲכֵן יֵעַן שְׁלִפְנֵי הַשִּׁי"ה כִּתְּנֵה מַעֲמֻקֵּי הַלֵּב שְׂרוּבֵה בְּעוֹמֵק הַלֵּב לִיתֵן הַקֶּרֶן, אֲךָ עַל הַלְבוּשׁ יֵשׁ לֹא מַעֲשִׂוֹת, אֲבָל כִּאֲכַר יֵאמֹר גַּם בְּשִׁפְחוֹ הָרִי בְּרו כְּחוֹבוּ וּפִיו וְעוֹמֵק לָנוּ שׁוּיִם זֶה נִקְרָא לְרֵטוֹ :</p>	<p>וישמע יתרו כהן מדין חתן משה וגו'. זה שאמר הכתוב (ישעי' מה) בזה' ילדקו ויתהללו כל זרע ישראל, הענין בזה כדאיתא בגמ' (פסחים פו.) הלשכות הבנויות בקודש ופתוחות לחול תוכן חול וכו' בניו בחול ופתוחות לקדש תוכן קודש, שזה מורה שיעקר כוה' חשק וזיון הלב, כי אף אם האדם עובד דברי קודש אם לבו כל עמו שפוח לחול היינו שהשוקו וחשק לבו כוה' פתוח לחול בזה לא בחר ה' כי רחמנא לנא בעי, וזה האדם נקרא תוכן חול, אבל אם האדם עובד אפילו דברי רשות, אך אם כונתו שעל ידי זה יוכל לעבוד את השי"ה ונקרא בניו בחול, אך מחמת שהשק לבו פתוח לקודש נקרא תוכן קודש, ואיתא בזוה"ק (יתרו טו.) וכלו הו' מסתכלין ביתרו דלוטו הכיס ורז ממנא דכל עשוון דעלמא, והיינו שיתרו עיי' חכמתו הסוג זאת שאין לשים דבר חיים ויחיד בלתי השכל הנעלם שהוא מהשי"ת ובכל דבר לריך חרס סיעתא דמתיא, ומחמת זה השתוקק מאוד לדבק בישראל, ואף שבניו היה בחול כי לא היה מורע ישראל, אכן חשק לבו היה נקרא פתוח לקודש ותוכן קודש, וכן בכל הגרים אם רטון לבם מבורר לשם שמים אז נקראו גירי נדק, וזהו בזה' ילדקו רימוזו על הגרים, שאם רטון לבם להשתדק לישראל לשם שמים בלתי אז ילדקו בזה' שנקראים גירי נדק, ואם עוד אינם מבוררים שרלוס בלתי אז אין מעשיהם נחשב לכלום, אבל על ישראל נאמר ויתהללו כל זרע ישראל, שיעקב</p>
---	--

13. תוספות מנחות דף צח/א

שלא יבא לידי מעילה - לאו דוקא דהקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל אלא שלא היו רוצים ליהנות משל הקדש:

14. רש"י מסכת פסחים דף פו עמוד א

שתי חברות שהיו אוכלות - פסח אחד בבית אחד.

15. שפת אמת מסכת פסחים דף פו עמוד א

במשנה ב' חבורות כו' אלו הופכין את פניהם כו' פי' רש"י שמוותרין להפוך פניהם ולפי' זה קשה דהו"ל לאשמעינן רבותא טפי דאפי' בב' בתים ממש מותרין דהא תנא דמתני' ס"ל דפסח נאכל בב' בתים ולולי דבריו יש לפרש דצריכין להפוך פניהם ומיירי שנתחלקו המנויין לב' חבורות ויחדו לכ"א חצי פסח וכיון שנתחלקו נאסרו להוציא חלק חבורה זו לאחרת ומש"ה צריכין להפוך פניהם דחיישינן שיבואו לאכול כ"א מחבירו כמ"ש הש"ך ביו"ד (סי' פ"ח) בבשר וגבינה דאסרו לב' בני"א המכירין זא"ז לאכול על שלחן אחד משום דכ"א בפ"ע מותר ולא בדילי מיני' ע"ש כמו כן י"ל הכא ולדעת רש"י י"ל דלא חיישינן כאן להכי משום דחלקו כל כת לעצמה והיכא דמקפידין שרי ג"כ בבשר וגבינה [לדעת מהרש"ל שהביאו הט"ז והש"ך שם אבל לדעת המחבר שם דאפי' במקפידין וע"ז אסור י"ל כנ"ל] שוב ראיתי בתו"ט שכ' לפרש כן לדעת הרמב"ם דצריכין להפוך פניהם אך מטעם אחר ע"ש:

16. תוספות מסכת פסחים דף פו עמוד ב

הכלה הופכת פניה - איצטריך לאשמעינן דלא חשבינן כשתי מקומות אף על פי שאכלה מקצת סעודה בלא הפיכת פניה אי נמי קמ"ל דחייבת להפוך פניה כדאמר בגמרא כלה תנן.

17. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף פו עמוד א

רש"י ד"ה בעל שם אנא וכו'. פי' שלא קראוהו רב משום שלמד אלא כך שמו מקטנותו ואין כאן גאווה. ואכן אם היה שם תואר לא היה לו לקרוא עצמו בשם כזה. אך י"א בראשונים דאם נקבע שם התואר שלו אצל כולם אזי אף הוא בעצמו יכול לכנות עצמו כך.

18. ספר בניהו בן יהודע על פסחים דף פו/ב

דף פ"ו ע"ב מאי טעמא קרית לך רב הונא. י"ל למה המתינו בשאלה זו והיה להם לשאל אותו על דבר זה כשאמר לו שמי רב הונא. ונראה לי בס"ד כי בתחלה תירצו בעדו משום דשרי לצורבא מרבנן להודיע עצמו באתרא דלא ידעי ליה, אך אחר שראו בו עוד דברים אשר לפי דעתם טעה בהם, חשבו דעדיין אינו תלמיד חכם גמור ולא נעשה שלם בחכמה כדי שראוי להודיע עצמו באתרא דלא ידעי ליה, ולכך הקשו לו איך קרא עצמו רב. או יובן בס"ד כי הם בתחלה לא רצו להטרידו בשאלות וקושיות קודם שישב ויכבדוהו בכבוד האורח, ולכן אחר דנה וישב וכבדוהו בכוס כמנהג האורחין אז התחילו לשאול אותו בהשגות אשר היו משיגים עליו.

19. המאירי על מסכת פסחים דף פו/ב

כל שהוא תלמיד חכם מפורסם ובעל שם ויודע שהוא ניכר לרוב מקומות מהלכו לשמע און כששואלין לו באיזה מקום שנכנס שם מה שמו אין יוהרא אצלו להזכיר את שמו במלת רב או ר'

20. דף על הדף פסחים דף פו עמוד ב

בגמ': א"ל מ"ט קרית לך רב הונא א"ל בעל השם אני. פרש"י מקטנותי כך קוראים לי רב הונא. כתב המנחת אלעזר (דברי תורה ב' כ"ט) מכאן יש מקור בפשטות למנהגו של רבינו הקדוש "הבעל שם טוב" זי"ע שחתם עצמו ישראל "בעל שם" או "בעש"ט", ותמהו עליו מתנגדיו דהרי זה כעין יוהרא ח"ו לחתום את עצמו כן להגיד שבחו בעצמו. ולפ"ד הגמ' כאן שהשיב רב הונא דאין זה יוהרא רק "בעל שם" אנא שאחרים קורין אותי כן "רב הונא" וא"כ אין זה יוהרא, וכן י"ל שהיתה כוונת הבעש"ט וכוונתו דאחרים קורין לי "בעל שם" והוא לא ביכר כלל בשבחיו.

21. המאירי על מסכת פסחים דף פו/ב

וכן כל אדם הנכנס במקום ורצה בעל הבית לכבדו אם להסב בכבוד כגון שבני הבית מסובין בקרקע או בספסל והוא אומר לו להסב על המטה וכיוצא באלו מקבל ואינו נמנע כך אמרו בדרך ארץ כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה ואין גורסין בה חוץ מצא אלא שבקצת ספרים נמצא כן ודרך הגהת ליצנים נשתבשו בה

הספרים ואם נתנו לו כוס לשווות אם בעל הבית או אחד מגדולי הבית נותנין לו מקבלו מיד בלא שום סירוב שאין מסרבין לגדול אבל אם נתנו לו עבד או שפחה או קטן מסרב תחלה עד שיפצר בו

22. שפת אמת על פסחים דף פו/ב

בגמ' כל מה כו' חוץ מצא י"ל שיתקנו כן אחר המעשה דבר קמצא דאיתא בהניזקין שאירא קלקול עי"ז שהוציאו שנחרב בהמ"ק. ולכן אמרו שביד האורח שלא לשמוע לצאת לפעמים כשיהי' לו מזה בוששה גדולה. ולכן יש שאין גורסין חוץ מצא שכל מה שאומר לך כו' הוא כלל בפ"ע ואח"כ הטילו בו תנאי חוץ מצא כנ"ל:

23. ספר ראשית חכמה - שער הקדושה - פרק שבעה עשר

הכלל שאין לך דבר שלא יתוקן בתשובה, ומה שפירשו בזוהר שאינו תלוי בתשובה הוא שתשובתו קשה, ואף זה מכלל קושי התשובה שמראים לו שאינו תלוי בתשובה ואין לך דבר שעומד לפני התשובה, ואף אם שמעת שובו בנינים שובבים חוץ מפלוני כענין אלישע אחר, אל תחוש, שהרי אלישע אחר סוף סוף נתקבל אפילו שלא שב כל שכן אם היה שב שהיה מועיל לו יותר ויותר אלא שסגרו דלתי התשובה בפניו והיה צריך להפציר עד יפתח הפתח, וזהו מה שאמרו ז"ל כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא. בעל הבית דהיינו הקדוש ברוך הוא כל מה שיאמר לך עשה מהמצות עשה, חוץ מצא שאם יאמר לך צא מביתי ואל תכנס כענין אלישע אחר, אל תשמע לו אלא תכנס בתשובה כי ה חשקו של בעל הבית, אלא שמטעה אותך:

24. ספר בניהו בן יהודע על פסחים דף פו/ב

כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא. קשה לפי פשוטן של דברים איך יתאכסן האורח אצל בעל הבית בעל כרחו. ונראה לי בס"ד הכונה כל שירות שיאמר לך בעל הבית לעשות בתוך ביתו עשה חוץ מצא, רוצה לומר חוץ משירות של יציאה, שיאמר לך צא והבא לי דבר זה משוק פלוני או מבית פלוני וכיוצא בזה אין אתה מחוייב משורת דרך ארץ לעשות לו שירות חוץ לביתו. או נראה לי בס"ד צא לשון מאיסות וטינוף כמו תורם כמו דוח צא תאמר לו בישיעה סימן למ"ה כ"ב דפירושו הוא לשון טינוף וכן כתב רד"ק. וכאן רוצה לומר כל שירות שיאמר לך בעל הבית עשה לו חוץ משירות שיש בה טינוף ומאיסות. ובאופן אחר נראה לי בס"ד חוץ מצ"א ראשי תיבות מן צרכי אשה, דהיינו אם יאמר לך בעל הבית להתעסק בצרכי אשתו אין אתה מחוייב לעשות, משום כי בשירות זו אתי לידי חשדא לכן התרחק משירות של צרכי אשה. או יובן חוץ מצא ראשי תיבות מן צדוקי אשה, כלומר אם בעל הבית הוא צדוקי אין לך לשמוע דבריו אפילו בדברים דעלמא דילמא בעי מינך מידי שהוא הפך דברי חכמינו ז"ל, וכן אם בעלת הבית היא אשה אינו נוהג מנהג דרך ארץ זה עמה משום חשדא. או יובן חוץ מצ"א ראשי תיבות מן צד איסור, רצונו לומר דבר שאין בו איסור ממש אלא צד איסור נמי לא תשמע לו, כגון שאומר לך לאכול ולשתות דבר שיש בו חומרא, דאם הוא אסור זה פשיטא שלא ישמע לו. ובני ידידי כה"ר יעקב הי"ו פירש כל שירות ומעשה שיאמר לך בעל הבית לעשות עשה חוץ מדבר שאומר לך צא משורת דרך ארץ, רוצה לומר דמבקש לעשות דבר הפך שורת דרך ארץ ונימוס העולם עד כאן דבריו נר"ו:

25. תוספות מסכת פסחים דף פו עמוד ב

אין מסרבין לגדול - אמאי דיתיב אפוריא לא שייד למימר משום דאין מסרבין דישיבת פוריא דבר גסות ושררה הוא ולא היה לו לישיב אי לאו משום כל מה שיאמר בעל הבית עשה.

26. ספר בניהו בן יהודע על פסחים דף פו/ב

מסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול. הקשה מהרש"א ז"ל אמאי לא השיב כמו תשובה הראשנה כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה, ותיריך, אותה תשובה היתה מהלכות דרך ארץ והא עדיפא שהיא מדינא דגמרא עיין שם. ומקשים על תירוץ מהרש"א ז"ל נהי דתשובה זו עדיפא טפי, מכל מקום הקושיא היא עליהם דקארי לה מאי קארי לה, כיון שהם שמעו תשובה דכל מה שיאמר בעל הבית וכו' וקבלו אותה מה ראו לשאול שאלה זו השנית. ונראה לי בס"ד כי הם חשבו בדעתם מה שאמר כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה לא אתמר על מידי דאכילה ושתיה אלא דוקא על ישיבה וכיוצא בה, משום דאכילה ושתיה יודמן בהם דברים הכרחים המעכבים את האורח מלעשות רצון בעל הבית, דאולי הוא בתענית ויצטרך לגלות להם הטעם של הסירוב מפני שהוא בתענית, או אולי יש לו

מיחוש שאותו מאכל ומשקה יזיק לו, או אולי הוא מתנהג בחסידות של סיגופים, ועוד נמי יזדמן בשתיה דבר אחר אולי הוא חושש לעצמו שמא ישתה הרבה וישתכר ויתבזה, לכך חשבו דהאי כללא לא אתמר באכילה ושתייה אלא על ישיבה וכיוצא, ולכן אחר שראו שנתנו לו כוס יין שהוא דבר שתיה ולא סירב הקשו לו, כי לדעתם לא אתמר אותו הכלל על אכילה וכל שכן על שתיה. אי נמי נראה לי בס"ד לתרץ כי בראשונה כשאמר לו יתיב מר אפוריה מסתמא בעל הבית אמר לו זה ועל כן אמר כל מה שיאמר בעל הבית עשה, אך בנתינת הכוס אפשר דאחד מן בני הבית או אחד מן המסובין הושיט לו הכוס ולא היה בעל הבית אך היה אדם חשוב ולכן הוא לא השיב תשובה הראשונה, וגם הם לא תירצו בעדו משום תשובה ראשונה כיון דבוה לא היה בעל הבית, ולכך השיב תשובה דאין מסרבין לגדול כי היה אותו שנתן לו הכוס אדם חשוב וגדול. ומה שאמר שלשה מגסי רוח, נראה לי סימן לדבר גאוה ג' אוה רצונו לומר אם אוה לשתות ג' הרי זה גאוה:

1. ירושלים במועדיה- פסח [קא-קב]

ירושלים במועדיה	
<p>פסח. בגמ' [פסחים יז.] מברואר שהיתה הלכה מיוחדת בפסח מצרים והיא, שיהיה מקחו בעשור, שצריכים היו לקחת את קרבן הפסח בעשרה בניסן. והלכה זו אינה נוהגת בפסח לדורות.</p> <p>ונראה לבאר בזה, שהרי קיחת הפסח במצרים היתה למטרה מסויימת - כדי שיראו המצרים שבני ישראל שוחטים את העבודה זרה שלהם, והיו שנייהם של המצריים קהות [הובא בטור ריש סימן ת"ל]. והנה, יש דעות בחז"ל שמכת חושך היתה שלושה ימים, שהם י"א, י"ב וי"ג בניסן, ובי"ד בניסן שחטו את הפסח. נמצא לדעות אלו, שבכדי שיראו המצרים שבני ישראל לוקחים את הפסח, מוכרח היה מיקחו להיות בעשרה בניסן, כי לאחר מכן כבר לא יוכלו המצריים לראות, היות שעתידיים הם להיות שרויים בעלטה, במכת חושך.</p>	<p>לאכול, ולא יהיה הפסח נאכל "על השובע", לכן תיקנו חכמים שיביאו עם הפסח את קרבן החגיגה, הנקראת "חגיגת ארבעה עשר", ומקדימים ואוכלים את בשר החגיגה, כדי שכשיגיעו לאכילת קרבן הפסח, ייאכל הוא "על השובע", ולא יהיו תאבים יותר לאכול אחריו [פסחים סט: ושם ברש"י ד"ה 'ובמועט'].</p> <p>ויש להקשות, מדוע תיקנו להביא קרבן חגיגה, הרי יכולים היו לתקן לאכול בשר חולין, בשר כל דהו, וגם כך כשמגיעים לאכילת הפסח, הוא ייאכל על השובע, ומדוע צריך לתקן שיביאו דווקא קרבן חגיגה?</p> <p>וביותר יש להקשות, שהרי לדעת הרמב"ם [מעשה הקרבנות פ"י ה"א] כל הקדשים צריכים להיות נאכלים על השובע, וא"כ החגיגה עצמה צריכה שתהיה נאכלת "על השובע", כדן שאר הקדשים, ומדוע רצו חכמים שיהיה הפסח נאכל על השובע, על ידי שיקריבו קודם חגיגה ויאכלוה, והרי גם החגיגה עצמה צריכה שתהא נאכלת על השובע.</p> <p>(ור' מה שביארנו בזה בפסקא דאין מפטירין אחר הפסח, שהגר"ח כתב שבחגיגה אין דין שתאכל על השובע ומה שכתבנו שם עור).</p> <p>ונראה לבאר בזה, שהנה, כתב הרמב"ם [שאר אבות הטומאות פ"א ה"ה]: "בשר</p>
<p>53. פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שביהמ"ק היה קיים. הנה, הדין הוא שצריך הפסח להיות נאכל "על השובע" - דהיינו שהוא שבע על ידי אכילת הפסח, ושלא יוצר מצב שלאחר הפסח עדיין תאב הוא לאכול. כאשר ישנם הרבה מנויים על קרבן הפסח, כך שלכל אחד מן המנויין מגיע רק מעט מבשר קרבן הפסח, יכול להיווצר מצב, שלאחר אכילת הקרבן עדיין יהיו המסרכים תאבים</p>	

תאורה (בשר חולין) אע"פ שהוא טהור, גזרו עליו שיהא כשלישי לטומאה, ומטמא את הקודש" (יעו"ש ברמב"ם הטעם לגזירה זו). נמצא שאי אפשר לתקן שיאכלו בשר חולין, כדי שיהא הפסח נאכל על השוכע, כי בשר החולין - שגזרו עליו טומאה, אפילו הוא טהור - היה מטמא את בשר הפסח. ועוד, שאף אם לא נחוש שיגע בשר החולין בכשר הפסח, הרי מאחר שלבשר-החולין יש דין שלישי לטומאה, וחז"ל גזרו על אדם האוכל שלישי לטומאה שיהיה גם הוא כשלישי לקודש - לדעת רבי אליעזר, ולדעת רבי יהושע דינו של אדם האוכל שלישי לטומאה להיות גופו שני לקודש [סוטה ל.], א"כ אדם שיאכל בשר חולין ייחשב גם הוא שני או שלישי, ויאסר באכילת קדשים, ולא יוכל לאכול את הפסח. לכך תיקנו שיביאו קרבן חגיגה, שאינו טמא, ויאכלוהו, כדי שייאכל הפסח על השוכע (ותיקנו דווקא אכילת בשר, ולא שאר דברים, משום שמחת יום טוב. ואף אם אין חיוב שמחה בליל יו"ט הראשון, מ"מ ראוי לאכול בו בשר ולא שאר דברים, וכיותר ברשב"ם פסחים קח: ד"ה "ידי

יין" משמע שיש חיוב שמחה). ואף שהחגיגה עצמה צריכה גם היא שתאכל על השוכע, מ"מ בפסח חמור יותר דין זה, כדי שלא יבא לשבור עצם, כמו שמכואר בירושלמי.

54. **שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ, עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה, וגאלם.**

כבר ביארו בזה, שמלבד הפשט הפשוט, שלא הספיק בצקם הגשמי להחמיץ, כי גורשו ממצרים, ולא יכלו להתמהמה, עוד כוונה יש בענין זה, ש"הבצק הרוחני" שלהם כמעט שהחמיץ. שקועים היו במ"ט שערי טומאה, ועוד רגע כמעט שהגיעו לשער הנו"ן, שאז לא היו נגאלים לעולם ח"ו.

וביארו בזה, שאף שהקב"ה הבטיח לאברהם "כי גר יהיה זרעך... ואחרי כן ייצאו ברכוש גדול", אף על פי כן, אם היו משוקעים עד שער הנו"ן בשערי טומאה ח"ו, שוב לא היו נחשבים "זרע אברהם", שכבר לא היו מתייחסים אחריו. והבטחת הקב"ה לגאולה, היתה ל"זרעך" של אברהם.

הפסח נאכל על השובע, ומדוע לא נאמר להיפך, שיביאו את קרבן הפסח תחילה, כדי שתהא החגיגה נאכלת על השובע. אלא שעל קושיא זו יש לומר כמו שביאר מרן הגר"ח [על הש"ס] שבחגיגה אין דין שתאכל על השובע, היות שהיא נאכלת לזרים, ולא שייך בה דין על השובע, כיון שדין זה בשאר הקדשים נלמד מ"למשחה" וזה לא שייך אלא בקדשים הנאכלים על ידי הכהנים, שעליהם נאמר "למשחה" - "לגדולה".

אך מ"מ קשה מדוע "הפסח" צריך שייאכל על השובע, דהיינו כשהוא שבע, בסוף אכילתו.

(וירועים בזה דברי הירושלמי שהוא כדי שלא יבא לשבור עצם בפסח שעל ידי שאוכל כשהוא "שבע", לא יבא לשבור את העצם, לאכול את המוח שבתוכה).

וביאר שהתורה אמרה [דברים טז, ב-ג] "וזבחת פסח וגו' לא תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו מצות, לחם עוני, למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך". והביאר הפשוט של המקרא הזה הוא, שעל ידי שנאכל את

24. ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. כבר עמדו על כך, שצריך ביאור מהי התשובה שמשיבין לחכם בכך שאומרים לו - אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, דהיינו שאסור לאכול אחר קרבן הפסח שום מאכל. והפשט הפשוט שאומרים לו את כל דיני פסח עד אין מפטירין וכו'.

ונראה עוד בזה, ע"פ מה שראיתי בשם הגרמ"י שלזינגר זללה"ה שביאר, מדוע באמת אסור לאכול שום מאכל אחר קרבן הפסח, ומדוע צריך הפסח להיות "על השובע" דהיינו בסוף האכילה, כשהוא שבע.

ועד כדי כך החמירו בדין זה - שיהא הפסח נאכל על השובע, עד שהצריכו להביא קרבן חגיגה כדי שיאכלנו קודם שיאכל את הפסח, כדי שכשיגיע לאכול את הפסח, יהיה הפסח נאכל על השובע. וביותר קשה, שהרי לדעת הרמב"ם [מעשה הקרבנות פ"ו ה"א] כל הקרבנות כולם צריכים שייאכלו על השובע, וא"כ מדוע מביאים קרבן חגיגה תחילה, כדי שיהיה

קרבן הפסח והמצות, נזכור במשך כל ימות השנה את יציאת מצרים. והארכנו בזה כמה פעמים.

וא"כ, היות שדרך האדם שכשאוכל אוכל חדש, נשכח הטעם של האוכל שאכל קודם לכן, כי טעם האוכל החדש, השכיח ממנו את טעם האוכל הקודם, לכך ציוותה התורה שיהא הפסח נאכל על השובע. דהיינו, בסוף האכילה, והרמוז שרמזה לנו התורה בזה, שטעמו של הפסח צריך שישאר בפינו משך כל ימות השנה, ושלא יבוא טעם אחר וישכיח מאתנו את טעם הפסח, כדי שעל ידי אכילה זו נזכור את יציאת מצרים במשך כל ימות השנה. לכן אסרו חכמים לאכול שום דבר אחרי הפסח. אלא שלא שייך כמובן, לאסור לאכול שום מאכל חדש במשך כל ימות השנה, אך אמרו חכמים שלכל הפחות בלילה זה לא נאכל מאכל חדש אחר קרבן הפסח, כדי שנפנים בליבנו עניין זה, שצריך הפסח להיות קבוע בנו במשך כל השנה כולה. ע"כ ראיתי בזה.

ונראה לפי זה לבאר, שעיקר שאלת הבן התכם היא, "מה העדות, והחקים, והמשפטים אשר צָוָה ה' אלקינו אתכם". ושאלתו היא, מדוע ציוותה התורה לעשות כ"כ הרבה מצוות כדי שנזכור את יציאת מצרים. צא וראה, כמה מצוות הם זכר ליציאת מצרים. התפילין הם זכר ליציאת מצרים - "כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים" [שמות יג, י]; השבת היא זכר ליציאת מצרים [קידוש לליל שבת]; יום-טוב הוא זכר ליציאת מצרים [דברים טז]; קדושת בכורות היא זכר ליציאת מצרים

[שמות יג, יז]: קרבן פסח, מצה, בל יראה ובל ימצא, "שבעת ימי הפסח - הם זכר ליציאת מצרים. מוספין, עולת ראה ושלמי חגיגה ושמחה, הם זכר ליציאת מצרים, ועוד.

וכאן הבן שואל, מדוע ציוותה התורה כל כך הרבה מצוות זכר ליציאת מצרים, ומדוע לא הספיק לכך דבר אחד בלבד, ולמה צריך עדות, חוקים ומשפטים רבים כל כך, כדי לזכור את יציאת מצרים.

ועל כך משיב האב, שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. דהיינו, שאסור לאכול אחר הפסח שום מאכל. ומדוע, מפני שרצתה תורה שנזכור את יציאת מצרים "כל ימי חיינו", שעל ידי שנאכל פסח ומצה נזכור את יציאת מצרים במשך כל השנה, ואם נאכל מאכל אחר, טעמו ישכיח את טעם המאכל הקודם - דהיינו את טעם הפסח.

ומאותה סיבה ממש, ציוותה תורה לעשות הרבה מצוות זכר ליציאת מצרים, כי תמיד יש דברים חדשים המשכיחים מאיתנו את המנהיג האמיתי של הבירה. ואף שאנו מניחים תפילין "זכר ליציאת מצרים", כדי שנזכור שרק הקב"ה מנהיג את עולמו, הרי לאחר המצווה ישנם דברים שמשכיחים מאיתנו את טעם המצווה, ושוב צריכים אנו לתזכורת נוספת, ועוד תזכורת, כי תמיד ישנם "טעמים חדשים" המשכיחים מאיתנו דבר בסיסי זה. [ולכן, כדי שלא ישכח מאיתנו שהקב"ה הוציאנו ממצרים, ושרק הוא לבדו עשה ועושה ויעשה את כל המעשים כולם, לכך הקיפה אותנו התורה במצוות רבות שכולם

תכליתן שלא יבואו דברים חדשים, וישכחו מאיתנו את יום צאתנו מארץ מצרים.